

FORSLAG TIL HØRINGSUTTALELSE PÅ NOU 2003:25, RYSSDALUTVALGETS INNSTILLING TIL NY LOV OM UNIVERSITETER OG HØGSKOLER

Ryssdalutvalget la fram sin innstilling med forslag til ny felles lov for statlige og private høgskoler og universiteter 23. september. Utvalget har delt seg i et flertall og et mindretall, og denne høringsuttalelsen vil fokusere på de punktene hvor det foreligger dissens. Særlig vil vi kommentere

- Tilknytningsform
- Ledelse og styring
- Gratisprinsippet
- Forholdet mellom statlige og private institusjoner

Utgangspunkt for denne uttalelsen er vårt ståsted som en regional høgskole. HiF er en av de viktigste kunnskaps- og kompetanseleverandører i og for Finnmark, og oppfyller på den måten politiske mål som ligger bak ideen om en desentralisert institusjonsstruktur slik de uttrykkes i stortingsmelding 36 (1998-99): å *”fremme rekruttering fra alle deler av landet, og for å sikre kvalifisert arbeidstakere...Å sikre livskraftige høgre utdanningsinstitusjoner i distriktene og å styrke de regionale forskningsmiljøene vil være viktig slik at de kan tjene ikke bare som utdanningssted, men som resurssentre for sitt nærområde og for arbeids- og samfunnsliv i vid forstand”* . Denne målsettingen ligger også til grunn i Ryssdalutvalgets innstilling (s.110).

Høgskolen i Finnmark oppfatter det slik at i denne målsettingen ligger en markering av et politisk ansvar. Høgskolen mener at de hensyn som ligger bak disse politiske målsettingene fortsatt er kritisk viktig for utviklingen av alle deler av landet. For Finnmark er dette særlig viktig i en situasjon der næringsgrunnlaget blir stadig mer kunnskapsbasert, enten det gjelder tradisjonelle næringer som fiskeri, eller nye næringer som petroleumsvirksomhet i nære kystområder. Et solid kunnskapsgrunnlag er også kritisk viktig for en forsvarlig og bærekraftig forvaltning av et i norsk og europeisk unikt, men skjørt naturgrunnlag, og som et dannelses tilbud for en etnisk og kulturelt svært sammensatt befolkning.

På denne bakgrunn er Høgskolen i Finnmark skeptisk til forslag som kan svekke dette politiske ansvaret og overlate utviklingen av kunnskapssystemet til lite forutsigbare og styrbare mekanismer. Dette vil vi utdype i forhold til enkeltpunktene som følger.

Tilknytningsform

Flertallet i utvalget foreslår en endring av tilknytningsform fra forvaltningsorgan til selveiende institusjon. Høgskolen i Finnmark er enig med utvalget i at akademisk frihet slik den er definert i Lov om universiteter og høgskoler er en viktig verdi å hegne om. Vi mener imidlertid at denne verdien har en tilstrekkelig sikring gjennom dagens tilknytningsform.

Høgskolen i Finnmark mener videre at dagens tilknytningsform i større grad vil sikre videreføring og videreutvikling av høgre utdanning i alle deler av landet. Ved overgang til selveiende institusjoner legges det til rette for at etterspørselen fra studenter eller næringslivet i stor grad vil være avgjørende for hva som blir tilbudt. Selv om utvalget sier at *”det er ikke noe mål at det skal gjøres mer bruk av markeds mekanismer i den forstand at betalende aktører (...) skal få noen oppgradert maktposisjon i forhold til universitetene og høyskolene”* (s.112), så frykter Høgskolen i Finnmark at nettopp dette vil skje ved utvalgets forslag.

En konsekvens kan være at evnen til å utføre det brede samfunnsoppdraget som følger av de målsettinger som er gjengitt over enten forvitrer pga manglende betalingsvillighet i markedet eller blir nedprioritert i forhold til en mer rendyrket økonomisk tilpasning. I den sammenheng kan det henvises til de siste års studentopptak som viser klare sentraliseringstendenser, med sviktende økonomi i institusjonene som en sannsynlig konsekvens.

Det argumenteres i innstillingen med at UH-institusjonene vil få mer frihet hvis de blir selveiende institusjoner, men det er ikke definert hvilken frihet man snakker om. Kvalitetsreformen har ført til at institusjonene har fått større autonomi enn tidligere, både når det gjelder styring, intern organisering og forvaltning av økonomiske midler, samtidig som staten har beholdt sitt overordnede ansvar. Dette ansvaret mener Høgskolen i Finnmark at staten fortsatt bør ha ved at man opprettholder ordningen med forvaltningsorganer med særskilte fullmakter.

Styring og ledelse

Kunnskapsinstitusjoner er utfordrende å lede. Rene hierarkiske styringsmodeller vil ha problemer i forhold til legitimitet og i forhold til å utløse den skaperkraft og entusiasme som er nødvendig i en akademisk kultur. Høgskolen i Finnmark vil fraråde en styringsmodell som ikke tar hensyn til disse forutsetningene for god styring og ledelse av akademiske institusjoner.

Høgskolen i Finnmark mener at dagens styringsmodell bør videreføres. Ordningen med et betydelig innslag av eksterne samfunnsrepresentanter, som dog er i mindretall i forhold til representanter fra ulike interne grupperinger, har for høgskolen framstått som positiv. Høgskolen i Finnmark mener derfor at denne modellen gir en god balanse mellom hensynene til faglig kvalitet og samfunnsrelevans. Ordningen med rektor valgt av alle grupper internt fra det faglige personale sikrer nødvendig legitimitet for leder. Ved at institusjonens øverste leder er leder av styret, sikres en tett kopling mellom institusjon og styre, og dermed at det strategiske styringsleddet får et nødvendig legitimitetsgrunnlag og at det blir en god kommunikasjon mellom øverste styringsorgan og institusjon.

Ved videreføring av rektorvervet som del av beslutningsnivået vil det også være naturlig å videreføre ordningen med administrerende direktør som leder av det iverksettende nivå. Ryssdal-utvalgets problematisering av "todelt lederstruktur" gir etter høgskolens oppfatning et skjevt bilde av situasjonen: direktøren er entydig underlagt styret og rektor og har på disses fullmakt ansvar innenfor de rammer som er trukket opp. Ved kompetansestrid vil det aldri foreligge tvil om hvem som har den endelige myndighet.

Dagens lov gir universitetenes og høgskolene anledning til å prøve ut alternative styringsformer, for eksempel gjennom tilsatt rektor og endret styresammensetting. Det vil være ønskelig at det også i tida framover vil bli mulig å ha ulike løsninger på institusjonene, som er temmelig forskjellige med hensyn til størrelse og kultur.

Gratisprinsippet

Høgskolen i Finnmark er enig i hovedprinsippet om at høgre utdanning skal være gratis. Flertallets forslag om at studier som er fullfinansiert skal være gratis, er uklart og høgskolen er ikke sikker på at dette innebærer en lovfesting av gratisprinsippet. Mindretallets forslag definerer bare EVU-studier som mulige å ta betaling for. Dette er et bedre utgangspunkt, selv om det i mange tilfelle vil være problematisk at enkelte studier kan være grunnutdanning for noen

studenter, mens de kan tas som videreutdanning av andre. Dette punktet i lovforslaget bør utvikles videre.

Forholdet mellom statlige og private institusjoner

Utvalgets flertall har foreslått en felles lov for statlige og private institusjoner, mens mindretallet har ønsket å opprettholde prinsippet om at de private skal være et supplement til de statlige. HiF mener at det kan følge mange problemer med en fullstendig likestilling av statlige og private institusjoner, for eksempel kan det føre til et anbudssystem i forhold til utdannings- og forskningsoppgaver som burde være offentlige oppgaver. Det bør opprettholdes et skille mellom de to institusjonstypene, likevel er det mulig å gjøre nødvendige og ønskelige presiseringer i lovverket i forhold til de private høgskolene.

Oppsummering

Høgskolen i Finnmark vurderer flertallets forslag om endret tilknytningsform som det mest dramatiske i det nye lovforslaget. Begrunnelsene som er gitt for dette er ikke gode nok, og vår viktigste innvending er at staten bør ha et overordnet politisk ansvar for høgere utdanning gjennom eierskap. Det framgår ellers av denne høringsuttalelsen at HiFs synspunkter i store trekk er sammenfallende med det synet mindretallet i Ryssdalutvalget har tilkjennegitt, selv om også deres forslag til fastsettelse av gratisprinsippet bør videreutvikles.